

Projekt Kruh prstenu aneb antropologie sexuality: Vladimír Svoboda

Jaroslav Malina

Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vlnářská 5, 603 00 Brno

Projekt *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* vznikl počátkem devadesátých let minulého století. Představuje vytvoření reprezentativní trojsvazkové publikace a sbírky erotik českých malířů a sochařů.

V jednotlivých číslech časopisu *Anthropologia integra* jsou uveřejňovány medailony zúčastněných výtvarníků a reprodukovány některé z jejich artefaktů vytvořených pro projekt *Kruh prstenu* (Malina 2010).

Dnes: malíř Vladimír Svoboda.

THE PROJECT THE CIRCLE OF THE RING OR ANTHROPOLOGY OF SEXUALITY: VLADIMÍR SVOBODA

The Project *The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book* arose at the beginning of the 1990s. It presents the formation of the representative publication in three volumes and a collection of erotica of Czech painters and sculptors. Particular volumes of the journal *Anthropologia integra* will include short profiles on the participating artists as well as reproductions of some of their artefacts created for the project *The Circle of the Ring* (Malina 2010).

Today: painter, graphic artist and sculptor Vladimír Svoboda.

PROJEKT DER KREIS DES FINGERRINGES ODER ANTHROPOLOGIE DER SEXUALITÄT: VLADIMÍR SVOBODA

Mit dem Projekt *Der Kreis des Fingerringes: Weltgeschichte der Sexualität, Erotik und Liebe von den Anfängen bis zur Gegenwart – dargestellt im realen Leben, in der Belletristik, der Bildenden Kunst und in Kunstwerken vom Inhalt des vorliegenden Buches inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer*, das Anfang der neunziger Jahre des vorigen Jahrhunderts entstand, wurde eine repräsentative dreibändige Publikation samt einer Sammlung von Erotika tschechischer Maler und Bildhauer gestaltet.

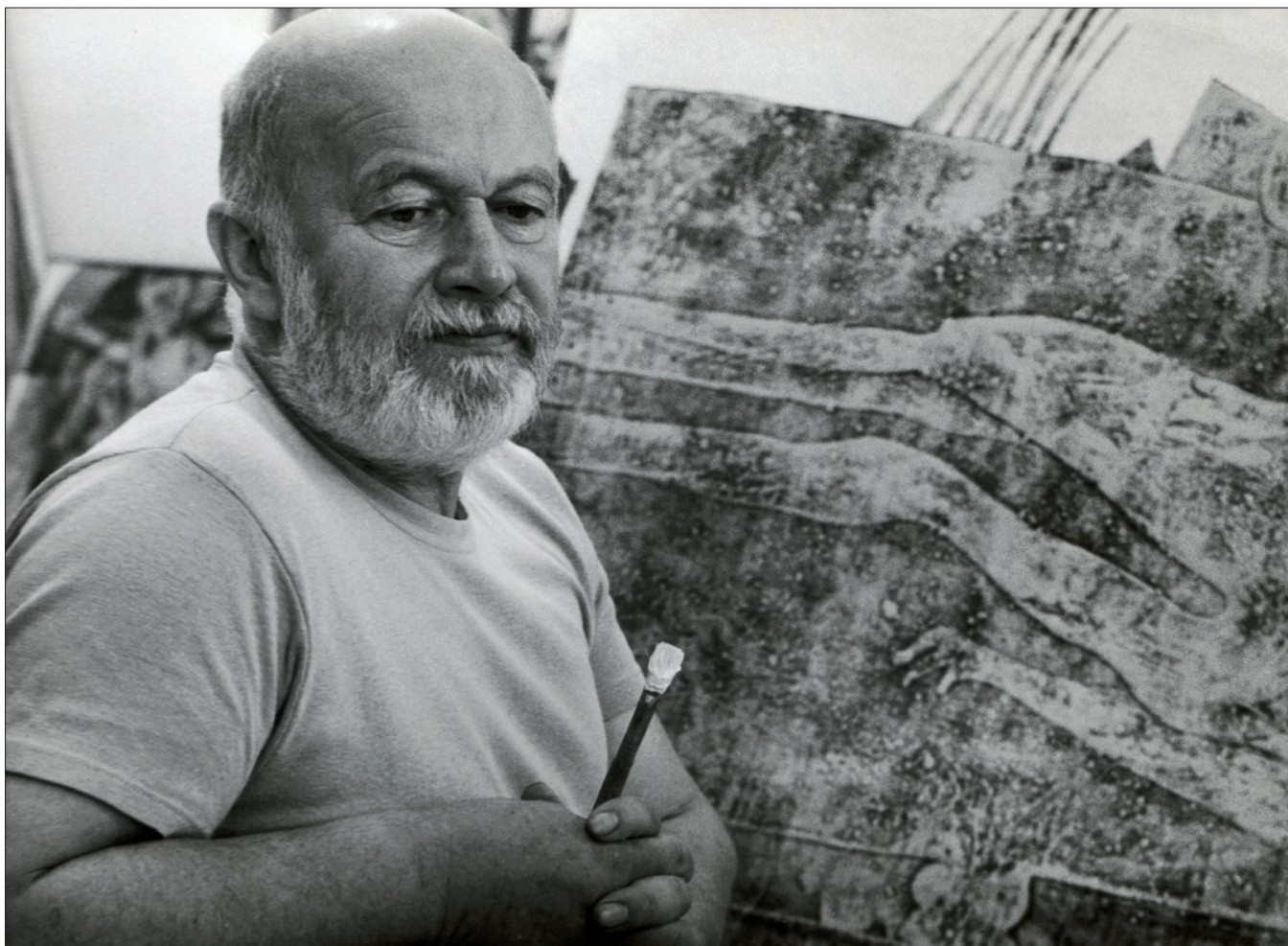
In den einzelnen Heften der Zeitschrift *Anthropologia integra* werden die Porträts der am genannten Projekt beteiligten Künstler veröffentlicht und einige für *Den Kreis des Fingerringes* geschaffene Artefakte wiedergegeben (Malina 2010).

Heute: Maler, Grafiker und Bildhauer Vladimír Svoboda.

VLADIMÍR SVOBODA

Vladimír Svoboda se narodil 28. ledna 1937 v Jiříkovicích u Brna. V letech 1955–1959 absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně u profesora Jaromíra Zeminy. Otec, malíř Vladimír Svoboda, ovlivnil jeho zájem o malbu, zatímco niterný vztah k přírodě jej přivedl ke studiu na Vysoké škole veterinární v Brně; to sice záhy ukončil, neochabl však takřka badatelský zájem o dění v přírodě, které zůstává trvalým tématem jeho malířské tvorby (ovšem v transformované a stylizované podobě neskutečných tvorů a krajín).

V raných pracích z přelomu padesátých a šedesátých let 20. století se Vladimír Svoboda pokoušel začlenit se do vývoje moderních evropských výtvarných směrů, reagoval na tvorbu Pabla Picassa i svého přítele Bohumíra Matala. S Bohumírem Matalem ho spojovala i touha po občanské nezávislosti a tvůrčí svobodě a stejně jako Matal dokázal strhnout své okolí a uchovat naději; Svobodovo osobní nasazení, pevný občanský postoj a z nich vyplývající neúhybnost programu nezávislého na moci měly velký význam pro uchování organické kontinuity českého umění a demokratického společenského uspořádání zvláště v době totalitního režimu a byly příkla-

Obr. 1. Vladimír Svoboda. Foto Bohumil Marčák.
Vladimír Svoboda.
Vladimír Svoboda.

dem i oporou širokému okruhu nejen umělců. „Občan a tvůrce srostli ve Svobodově osobnosti šťastně a nerozlučně. Není proto divu, že malíř, který odolal nesvobodě, unesl i dnešní svobodu, ostatně v duchu svého milého nomen omen“ (Milan Uhde).

Utváření vlastního výtvarného projevu lze v tvorbě Vladimíra Svobody sledovat již od počátku let šedesátých, kdy se zřetelně formuje jak jeho nechuť k dekorativismu a příklon k niterné malbě, tak jeho charakteristická technika. Ta je založena na malbě do křídového podkladu na dřevěné nebo sololitové desce, vytvářejícího nízký reliéf, v němž je zachycen kompoziční rozvrh obrazu. Na tento základ je špachtlí nanášena barevná vrstva v prostupujících se plochách. Kresebně reliéfní provedení zachycuje jak sumární obrysový tvar motivu, tak detaily, které ho vyplňují.

Bohatě strukturovaná barevná hmota svědčí o blízkosti a spříznění s malbou Mikuláše Medka a dalších umělců jeho okruhu. Impulz, jímž bylo pro Vladimíra Svobodu setkání s díly představitelů pražského informelu, plně odpovídal jeho vlastnímu tvořivému založení a směřování. K tomu na druhé straně patřilo i jeho zaujetí živou přírodou, jež také ovlivnilo jeho

původní volbu studia na veterinární fakultě. A třebaže toto studium velmi brzy přerušil, stopy téměř vědeckého zájmu a zkoumání živých organismů nacházíme v řadě jeho abstrahujících kompozic s náměty tak nezvyklými, jako je vnitřek středního ucha či srdeční sval. Východiskem je mu nejčastěji zájem o organismus, jehož pitváním se lze dobrat k jeho životně důležitým funkcím a ty pak transponovat do svébytné výtvarné mluvy.

Následující okouzlení vodní faunou, bohatou říší brouků a dalších tvorů přineslo náměty neexistujících vodních živočichů a pravěkých zvířat bájných podob. Autor je zvětšuje do rozměrných obrazových ploch s pozorností a péčí svědčící jak o bezprostředním vztahu k přírodě a jejím tvorům, tak o síle představivosti vedoucí k úloze demiurga – tvůrce, stvořitele nové živočišné říše. V těchto rozměrných kompozicích se dále vyhraňoval Svobodův výtvarný projev charakteristický napříště pro jeho další tvorbu. Důsledně plošné pojetí, bez iluzivního prostoru a objemu, je založeno na světle a na široké stupnici valerů spíše než na bohatství barev.

V sedmdesátých letech rozšiřují motivickou oblast náměty lodí, Venuší i mořských panen, ale také obrazy neznámých,

Obr. 2. *Vikingové*, 1968, kombinovaná technika na dřevě, 90x100 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
The Vikings, 1968, combined techniques on wood, 90x100 cm.
Wikinger, 1968, kombinierte Technik auf Holz, 90x100 cm.

hrozivě útočných mohutných tvorů představujících skrytá i zjevná nebezpečí. V letech osmdesátých následují kromě jiných i figurální díla zvláštního druhu. Složitě skladby jednotlivých tělesných částí vytvářejí podobu postav jako symbolů různých vlastností a zároveň jako ohlasy zážitků z dětství. K těm náleží i často se vracějící vzpomínky na vyslechnuté báchorky a zkazky o zlých čarodějnicích a jejich sabatech.

Nepomíjející přitažlivost, jakou mají pro Vladimíra Svobodu náměty z říše zvířat, se promítá i do fantastních obrazů, v nichž autor kombinuje prvky zoomorfní a antropomorfní. Utkvělým tématem se stávají ptáci jako nositelé rozmanitých vlastností i příběhů a dějů. Jejich křídla propůjčuje malíř i jiným bytostem a tvorům, a dokonce i krajinám, jež jsou v jeho podání rovněž fantastním světem, jen vzdáleně spojeným s reálnými přírodními formami. Svobodův mimořádný smysl pro monumentální rozvrh plochy jej přímo předurčoval pro realizaci v architektuře. Svou schopnost velkorysých řešení rozměrných obrazových ploch uplatnil autor v řadě interiérů veřejných budov nebo podniků. V jejich provedení důsledně sleduje vyjádření charakteru podniku nebo instituce, kde je malba umístěna, přičemž vychází jak ze stylizovaných, v podstatě abstraktních forem, tak z reálných prvků ve skladbách stylizovaných vedut.

Specifickým druhem „zakázkových“ prací jsou pro Vladimíra Svobodu od osmdesátých let biblické motivy vytvářené pro sakrální prostředí. Jejich formální výraz, zejména výrazný expresivní přízvuk, je v lecčems odlišný od ostatní tvorby, i v nich však zůstává zachována typická stylizace a transformace reálných forem. Tyto nekonvenčně pojaté figurální kompozice biblických postav jsou však i součástí umělcovy volné tvorby jako projev osobní náboženské zkušenosti.

Od konce let osmdesátých a zvláště po roce 1990 vznikají ve Svobodově ateliéru malby – ve srovnání se staršími pra-

Obr. 3. *Vosa, která píchla Viktorii*, 1969, kombinovaná technika na plátně, 66,5x95 cm (Muzeum města Brna). Foto Miloš Strnad.
The Wasp that Stung Victoria, 1969, combined techniques on canvas, 66,5x95 cm (City of Brno Museum).
Wespe, die Viktoria stach, 1969, kombinierte Technik auf Ölwand, 66,5x95 cm (Museum der Stadt Brünn).

Obr. 4. *Theatrum anatomicum*, 1969, kombinovaná technika na dřevě, 90x120 cm. Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Theatrum Anatomicum, 1969, combined techniques on wood, 90x120 cm.
Theatrum anatomicum, 1969, kombinierte Technik auf Holz, 90x120 cm.

cemi – výrazně prosvětlené. Barevná střídmost sice většinou přetrvává, jejich kolorit je však ve znamení jasných, téměř transparentních barev. Výtvarné pojetí směřuje ke komplikované tvarové skladebnosti, v níž jsou reálné prvky často zašifrovány a znejistěny. Proměna se dotýká i velikosti obrazů – rozměrné kompozice vystřídal střední formáty, pečlivě promalovávané, s překrývajícími se průzračnými barevnými plochami. Autorova příznačná malířská technika zůstává v podstatě nezměněna, nízký reliéf, tvořený křídlovým podkladem a barevnou hmotou, je však mnohem plošší, okem téměř nepostřehnutelný, čímž je ještě zdůrazněna důsledná plošnost malby. S velkou pozorností jsou zachycovány jednotlivé části obrazu v ploškách vytvářejících jakoby mozaiku se složitou kompoziční osnovou. Objevují se variace známých témat v novém zpracování, část s výrazným epickým nábojem

Obr. 5. Tři Grácie, 1970, kombinovaná technika na dřevě, 117x147 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Three Graces, 1970, combined techniques on wood, 117x147 cm.
Drei Grazien, 1970, kombinierte Technik auf Holz, 117x147 cm.

– podoby hmyzích, vodních a dalších tvorů, především ptáků, ale také nových pololidských, polozvířecích bytostí zbavených někdejší statičnosti.

Také pro práce uplynulých necelých dvou desetiletí, v nichž se jeho osobitá výtvarná řeč výrazně kultivuje, platí totéž, co charakterizuje Svobodovu tvorbu jako celek: jejím východiskem je především zájem o přírodu a hluboké sepětí s ní, které prakticky vylučuje inspiraci technickou civilizací a řeč geometrických racionálních forem. Malířova fantazie ve spojení s poznáním reálných přírodních tvarů vytváří svět nových živých i neživých forem, jimž nechybí básnická nadsázka ani groteskní bizarnost a humor. Jeho pojetí se pohybuje na pomězi abstrakce a figurace. Ryzí výtvarnost a obsahová sdělnost – v těchto pólech neshledává Vladimír Svoboda protiklad, nemíni jedno obětovat druhému. Jeho neiluzivní, složitě komponovaná malba působí jak svou formální vytříbeností, tak bohatou obrazotvorností, díky níž vznikají stále nové útvary na hranicích skutečnosti a fantazie. Jeho vlastní transformování strukturální malby, z níž vyšel v šedesátých letech jeho osobitý styl, autentičnost výrazových prostředků i technická pečlivost jej staví mimo neaktuálnější proudy a dobové výtvarné výboje.

Život a dílo Vladimíra Svobody jsou podrobně popsány v monografii: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv (2008): *Vladimír Svoboda*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

VLADIMÍR SVOBODA

Vladimír Svoboda was born 28 January 1937 in Jiříkovice u Brna. In 1955–1959 he studied under Professor Jaromír Zemina at the Brno Secondary School of Applied Arts. His father, painter Vladimír Svoboda, influenced his interest in painting; nevertheless, his internal relationship with nature lead him to study at the Veterinary University in Brno. Although he

Obr. 6. Zrození Venuše, 1977, kombinovaná technika na dřevě, 120x158 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
The Birth of Venus, 1977, combined techniques on wood, 120x158 cm.
Geburt der Venus, 1977, kombinierte Technik auf Holz, 120x158 cm.

terminated his studies soon after, this did not diminish what was practically a scholastic interest in the processes of nature, which have remained a constant theme in his paintings (even if in the transformed and stylized forms of fantastic creatures and landscapes).

In his early work of the late 1950s and early 1960s, Svoboda attempted to get involved in the development of modern European artistic trends, responding to the work of Pablo Picasso and his friend Bohumír Matal. He shared with Matal a deep longing for civic independence and artistic freedom. Like Matal, he managed to seize his surroundings and maintain hope. Svoboda's personal commitment and firm civic attitude, which resulted in a forthright program that was independent of the powers that be, was of great importance in maintaining the organic continuity of Czech art and the socio-democratic structure, especially during the times of the totalitarian regime, serving as an example and support to a wide circle of people, not only artists. "The citizen and artist in Svoboda have grown together felicitously and inseparably. It is no wonder that the painter who resisted submission has carried off today's liberty, in the end in the spirit of his beloved nomen omen." (Milan Uhde).

The form of the artistic expression of Svoboda's own work can be traced back to the early 1970s when his dislike of the decorative arts started to become evident as well as his growing affinity to internal painting and the development of his characteristic technique. This is based on painting onto a chalk base on a wood or sololite hardboard, forming a bas relief in which the compositional scheme of the painting is captured. A colourful layer is then added onto this base with a spatula allowing the permeation of surfaces. The relief drawing captures both the overall shapes of the motifs as well as the details which complete them.

The richly structured colourful material attests to an affinity with the painting of Mikuláš Medek and other artists of his

Obr. 7. *Sabbat*, 1986, kombinovaná technika na dřevě, 122x81 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Sabbath, 1986, combined techniques on wood, 122x81 cm.
Sabbat, 1986, kombinierte Technik auf Holz, 122x81 cm.

circle. The impulse which Svoboda gained when encountering the works of the representatives of the Prague Art Informel perfectly corresponded to his own creative disposition and direction. This was also coupled with his passion for nature, which had influenced his original choice to study at the Veterinary Faculty. Although he terminated his studies quite early on, the traces of what was practically a scholarly interest in exploring living organisms can be found in many of his abstract works; there are compositions with unusual motifs such as the inner ear and cardiac musculature. The basis of his deepest interest is the organism; its dissection can lead to the discovery of its vital functions, which can then in turn be transposed into a form of unique creative expression.

His subsequent fascination with water fauna, the abundant kingdom of insects and other entities inspired themes of non-existent water creatures and prehistoric animals of mythical proportions. The artist exaggerates them into the dimensions of the painting surfaces with attention and care that testifies to his profound relationship with nature and its creatures as well as to the power of imagination that leads to the task of the

Obr. 8. Z cyklu *Křížová cesta*, 2007, kombinovaná technika na dřevě, 60x60 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
From the series *Stations of the Cross*, 2007, combined techniques on wood, 60x60 cm.
Aus dem Zyklus *Kreuzweg*, 2007, kombinierte Technik auf Holz, 60x60 cm.

demigod – the maker, the creator of a new animal kingdom. In these expansive compositions, Svoboda's creative expression became even more distinctive and led to what would become characteristic in his subsequent artistic phase. A thoroughly spatial conception, without illusionary space and dimension, is based more on a light and wide spectrum of values, rather than on an abundance of colour.

In the 1970s he expands his motifs to include themes with boats, Venus and mermaids, as well as paintings of unfamiliar, terrifying, attacking, gigantic creatures that could represent hidden or apparent danger. In the 1980s he continues with figurative paintings of a special kind, among other things. Complex compositions of individual body parts create images of figures as symbols of various characteristics and at the same time as resonances of experiences from childhood. In relation to these, he also returns to memories of tall stories that he had heard and tales of evil witches in their covens. The undying attraction that themes from the animal kingdom have for Vladimír Svoboda is evident in his fantastic paintings in which he combines zoomorphic and anthropomorphic elements. Birds as messengers of various characteristics, stories and events also gradually become obsessive themes for him. The painter lends their wings to other creatures and beings, and even to landscapes which in his interpretation are a part of an equally fantastic world remotely connected to real natural forms. Svoboda's considerable sense for the monumental allocation of surface is something that directly predestined him to create architectural pieces. He managed to apply his abilities of working on large-scale surfaces to several projects in the interiors of public buildings and companies. In these works he careful-

Obr. 9. *Poletucha*, 2002, kombinovaná technika na dřevě, 120x80 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Palatouche, 2002, combined techniques on wood, 120x80 cm.
Flughörnchen, 2002, kombinierte Technik auf Holz, 120x80 cm.

ly endeavours to express the character of the organization or institute in which the painting is situated, working from both stylized and abstract forms as well as realistic elements in the composition of the stylized interpretation of the scene.

In the 1980s the specific type of “commission” pieces that Svoboda worked on were biblical motifs created for religious environments. Their formal expression, especially their distinctly expressive tone, is somewhat different from the other works, even though the typical stylization and transformation of real forms remain. These unconventionally construed figurative compositions of biblical figures are in fact a part of the artist’s own oeuvre as an expression of his personal religious experience.

Since the end of the 1980s, especially after 1990, a considerable lightening of Svoboda’s atelier painting occurs, in comparison with his older work. A kind of colour temperance is generally maintained; however, the colouration becomes clearer, with the colours almost transparent. The creative concept tends towards a complex composition of shape in which the actual elements are often encoded and enigmatic. This

Obr. 10. *Rej (Čarodějnice)*, 1990, kombinovaná technika na dřevě, 120x120 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Whirl (Witches), 1990, combined techniques on wood, 120x120 cm.
Hexensabbat, 1990, kombinierte Technik auf Holz, 120x120 cm.

transformation also pertains to the size of the image – the proportional composition was exchanged for a medium format, carefully painted through and through, with overlapping and transparent planes of colour. The artist’s distinctive painting technique remains fundamentally unchanged, with the bas relief created from a chalk base and a paint material; nevertheless, it is much flatter, practically unrecognizably raised to the naked eye, which even further emphasises the resulting flatness of the painting. The individual parts of the painting are captured with great care in areas, thus creating a kind of mosaic with a complex compositional design. Using this new technique, a variation of familiar themes appears, some parts with a powerful epic effect – the depiction of insects, water and other creatures, especially birds, but also new semi-human semi-animal beings that are devoid of their former state of being static.

The work of the past two decades, in which his individual creative language has been distinctively cultivating itself, is also characterized by Svoboda’s oeuvre as a whole: its foundation is primarily his interest in nature and the deep bond that is formed with it, which virtually precludes any inspiration derived from technological civilization or the language of rational geometric forms. The painter’s imagination in how he perceives real natural shapes creates a world of new living and non-living forms which in no way lack for poetic exaggeration or grotesque strangeness and humour.

His approach is something between the figurative and the abstract. In its genuine creativity and communicative sense – in this area Svoboda does not recognize these contrasts – he has no intention of sacrificing one for the other. His non-elusive,

Obr. 11. *Cvičení sfingy*, 2001, kombinovaná technika na dřevě, 120x120 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.

Training of the Sphinx, 2001, combined techniques on wood, 120x120 cm.
Abrichtung der Sphings, 2001, kombinierte Technik auf Holz, 120x120 cm.

Obr. 12. *Andělské troubení*, 2000, kombinovaná technika na dřevě, 120x120 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.

Angelic Trumpeting, 2000, combined techniques on wood, 120x120 cm.
Wenn Engel trompeten, 2000, kombinierte Technik auf Holz, 120x120 cm.

complexly composed painting gives the effect of both formal refinement and an abundant visual imagination, thanks to which new shapes on the edge of reality and fantasy continuously spring forth. His own transformation of structural painting, which in the 1960s gave birth to his distinctive style, the authenticity of his expressive media and technical conscientiousness places him in a position apart from the most current stream of contemporary artistic expression.

The life and work of Vladimír Svoboda are described in more detail in the following monograph: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv (2008): *Vladimír Svoboda*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

(Translation by Šárka Roušavá)

VLADIMÍR SVOBODA

Vladimír Svoboda wurde am 28. Januar 1937 in Jiříkovice bei Brno geboren. In den Jahren 1955–1959 absolvierte er sein Studium an der Mittelschule für angewandte Kunst in Brünn bei Professor Jaromír Zemina. Svobodas Interesse für die Malkunst hat sein Vater, Maler Vladimír Svoboda, beeinflusst. Eine andere Vorliebe – sein inneres Verhältnis zur Natur – brachte ihn nach Brünn an die Veterinärmedizinische Fakultät. Das Hochschulstudium gab er zwar bald auf, doch sein fast forschendes Interesse am Naturgeschehen hat nicht nachgelassen. Es bleibt ein dauerndes Thema seiner Bilder (allerdings transformiert und als imaginäre Geschöpfe und Gegenden stilisiert gestaltet). In seinen frühen Arbeiten aus der Wendezeit zwischen den fünfziger und sechziger Ja-

hren des 20. Jahrhunderts versuchte Vladimír Svoboda sich in die Entwicklung der modernen Stilrichtungen einzuordnen, wobei er auf das künstlerische Schaffen von Pablo Picasso reagierte. Angeregt wurde er auch durch Bilder seines Freundes Bohumír Matal. Mit Matal verband ihn außer anderem Sehnsucht nach bürgerlicher Unabhängigkeit und künstlerischer Freiheit und ebenso wie Matal vermochte er die Menschen seiner Umgebung mitzureißen und die Hoffnung zu bewahren. Sein persönliches Engagement, seine standfeste Haltung als Bürger und sein daraus resultierendes unnachgiebiges, von der Macht unabhängiges Programm waren für Erhaltung einer organischen Kontinuität der tschechischen Kunst und der demokratischen Gesellschaftsordnung – auch in den schlimmsten totalitären Zeiten – von grundlegender Bedeutung und galten als Beispiel und Stütze für weite, nicht nur auf Künstler beschränkte Kreise. „Bürger und Schöpfer sind in Svobodas Persönlichkeit erfreulich und unauflöslich zusammengewachsen. Kein Wunder also, dass der Maler, der Unfreiheit zu widerstehen vermag, auch die gegenwärtige Freiheit aushalten kann – übrigens im Geist seiner beliebten Redensart *nomen est omen*“ (Milan Uhde).

Die Entwicklung der individuellen künstlerischen Darstellung Svobodas kann bereits ab Anfang der sechziger Jahre verfolgt werden, als sich seine Abneigung gegen den Dekorativismus und Zuwendung der innerlich konzentrierten Malerei sowie eine für ihn charakteristische Technik gestaltet haben.

Die für ihn typische Technik beruht auf Farbauftrag auf einem Kreidegrund. Als Unterlage für einen reliefartigen Kreidegrund dienen Holz- oder Hartfaserplatten, wobei im niedrigen Relief der Kompositionsplan erfasst ist. Auf dem

Obr. 13. *Kozákova láska*, 2001, kombinovaná technika na dřevě, 120x120 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
The Cossack's Love, 2001, combined techniques on wood, 120x120 cm.
Kosakenliebe, 2001, kombinierte Technik auf Holz, 120x120 cm.

Kreidegrund werden mit einer Spachtel Farbschichten aufgetragen, die einander durchdringen. Durch die reliefartige Bildgestaltung werden die summarische Umrissform des Motivs und auch die auffüllenden Details erfasst.

Die reichlich strukturierte Farbmaterie weist auf die Verwandtschaft mit der Malerei von Mikuláš Medek und weiteren Künstlern seines Umkreises hin. Die Begegnung mit Werken der Prager informellen Kunst bedeutete für Vladimír Svoboda einen Impuls, der mit seinem kreativen Charakter und seiner Zielrichtung vollkommen übereinstimmte. Impulsgebend wirkte auch sein enormes Interesse für die belebte Natur, das schon Svobodas ursprüngliche Entscheidung für die Veterinärmedizinische Fakultät veranlasste. Obwohl er dieses Studium sehr früh abgebrochen hat, sind Spuren seines beinahe wissenschaftlichen Interesses und seiner Untersuchung der lebendigen Organismen zu erkennen. Man findet sie in einer Reihe von seinen abstrahierenden Kompositionen mit derartig ungewöhnlichen Sujets wie das Innere des Mittelohrs oder der Herzmuskel. Als Ausgangspunkt sieht er meistens einen Organismus, durch dessen Zerlegung man zu lebenswichtigen Funktionen gelangen kann, um diese dann in eine eigenartige künstlerische Sprache zu transponieren.

Die nachfolgende Bewunderung für die Wasserfauna, das vielfältige Käferreich und weitere Lebewesen brachte Motive mit nicht existierenden Wassertieren und urzeitlichen Kreaturen von sagenhafter Gestaltung mit. Der Künstler wirft sie in überdimensionaler Vergrößerung auf die großformatige Leinwand. Aufgewandte Aufmerksamkeit und Sorgfältigkeit bezeugt sowohl seine unmittelbare Beziehung zur Natur und ihren Geschöpfen als auch die Kraft seiner Fantasie, die ihn

Obr. 14. *Panenka*, 2006, kombinovaná technika na dřevě, 80x120 cm.
Foto Vladimír Churchill Svoboda.
Doll, 2006, combined techniques on wood, 80x120 cm.
Puppe, 2006, kombinierte Technik auf Holz, 80x120 cm.

als Demiurgen – Weltbaumeister, Schöpfer einer neuen Tierwelt auftreten lässt.

In diesen großformatigen Gemälden hat sich der charakteristische künstlerische Stil Svobodas zunehmend ausgeprägt und auch in den kommenden Schaffensperioden seine Züge beibehalten. Eine konsequent flächenartige Erfassung ohne Illusionsraum und Volumen basiert auf Lichteffekten und feinen Valeurs eher als auf Farbenreichtum.

In den siebziger Jahren wird der Motivbereich um Schiffe, Venusfiguren und Meerjungfrauen erweitert, aber auch um Darstellungen von unbekannt aggressiven riesengroßen Kreaturen, die als verborgene und offensichtliche Gefahren bedrohlich erscheinen. In den achtziger Jahren folgten unter anderem figurative Gemälde besonderer Art: Komplizierte Kompositionen einzelner Körperteile gestalten Figuren als Symbole für verschiedene Eigenschaften und zugleich als Resonanz der Kindererlebnisse. Hinzu zählen noch oft wiederkehrende Erinnerungen an gehörte Legenden und Märchen über böse Hexen und ihre Sabbate.

Die für Vladimír Svoboda unvergängliche Anziehungskraft der Themen aus der Tierwelt findet ihren Ausdruck in fantasievollen Bildern mit Kombinationen der zoomorphen und antropomorphen Elemente. Zum fixen Thema werden die Vögel als Träger von verschiedenen Eigenschaften, Geschichten und Handlungen. Die Vogelflügel verleiht der Maler auch anderen Geschöpfen und sogar Landschaften, die in seiner Darstellung ebenfalls zu einer fantasievollen, von realen Naturformen entfernten Welt werden.

Svobodas außerordentlicher Sinn für monumentale Flächenkomposition hat ihn direkt für architektonische Realisationen vorbestimmt. Seine Fähigkeit großzügiger Bewältigung von großformatigen Bildflächen konnte der Künstler in mehreren Innenräumen in öffentlichen Gebäuden oder Betrieben erweisen. Diese Werke reflektieren konsequent den Charakter des Betriebs oder der Institution, wo das Gemälde untergebracht ist. Dabei geht er sowohl von stilisierten, im Grunde abstrakten Formen als auch realen Elementen aus.

Seit den achtziger Jahren erhält Vladimír Svoboda besondere Aufträge mit biblischen Motiven für sakrale Milieus. In ihrer Formgestaltung und ihrem expressiven Ausdruck unterscheiden sich diese Gemälde in mancher Hinsicht von anderen Svobodas Werken, wobei jedoch die für ihn kennzeichnende Stilisierung und seine typische Transformation der realen Welt erhalten bleiben. Diese unkonventionell ausgeführten figuralen Kompositionen von biblischen Gestalten sind auch Bestandteil freien Schaffens von Vladimír Svoboda als Ausdruck seiner eigenen religiösen Erfahrung.

Seit Ende der achtziger Jahre, insbesondere nach 1990, entstehen im Atelier des Künstlers – im Vergleich zu seinen älteren Arbeiten – deutlich durchleuchtete Bilder. Zwar dauert die Mäßigkeit in Verwendung von Farben an, aber das Farbkolorit steht im Zeichen von klaren, fast transparenten Farben. Die künstlerische Darstellung strebt zu einer komplizierten Formgestaltung, wo die realen Elemente oft verschlüsselt und verunsichert sind. Der Wandel betrifft auch die Gemäldeformate – Svoboda greift zu mittelformatigen Gemälden mit sich überschneidenden transparenten Farbflächen, alles sorgfältig durchgemalt. Die charakteristische Maltechnik des Künstlers bleibt in der Tat unverändert, das niedrige Relief – Farbauftrag auf einem Kreidegrund – ist jedoch viel flacher, fast unwahrnehmbar, wodurch die flächenartige Darstellungsart unterstrichen wird. Mit viel Aufmerksamkeit werden einzelne Gemäldeteile in der Art eines kompliziert gegliederten Mosaiks ausgeführt. Neue Varianten tauchen auf, die bekannten Themen werden neu aufgegriffen, einige davon mit epischer Wucht: Insekten, Wassertiere, vorzugsweise Vögel, aber auch neue halb-menschliche und halbtierische Monster, die ihre einstige statische Haltung losgeworden sind.

Für die Arbeiten der letzten knapp zwei Jahrzehnte, in denen sich die eigene künstlerische Sprache Svobodas deutlich kultivierte, gilt dieselbe Charakteristik wie für sein Werk als Ganzes: Der Ausgangspunkt ist vorrangig eine tiefe engagierte Verbindung mit der Natur, was eine Inspiration durch die technische Zivilisation sowie die Verwendung von rationalen geometrischen Formen praktisch ausschließt. Die Fantasie des Malers in Verbindung mit der Erkenntnis von realen Naturformen bildet eine neue Welt von belebten und unbelebten Formen, denen es weder an poetischer Hyperbel noch an grotesker Skurrilität und Humor mangelt. Seine Darstellungsart

bewegt sich an der Grenze zwischen Abstraktion und Figuration. Vladimír Svoboda sieht keinen Gegensatz zwischen purer Kunst und der künstlerischen Aussagekraft, er denkt nicht daran, eines dem anderen zu opfern. Seine nichtillusionistische, kompliziert gestaltete Malweise wirkt durch eine vollkommen ausgebildete Form und reichhaltige Fantasie, die immer wieder neue Bilder an Grenzen zwischen Realität und Fantasie entstehen lässt. Die Transformation der Strukturmalerei, die in den sechziger Jahren der Ausgangspunkt des Personalstils war, die Authentizität der Ausdrucksmittel sowie die Sorgfältigkeit der Maltechnik stellen Vladimír Svoboda außerhalb der aktuellen Kunstströmungen und avantgardistischen Bestrebungen der bildenden Kunst.

Eine ausführliche Beschreibung des Lebens und der Werke Vladimír Svobodas bringt die Monographie: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv (2008): *Vladimír Svoboda*. Brno: Akademické nakladatelství CERM. (Übersetzung von Alena Opletalová)

LITERATURA

- Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv (2008): *Vladimír Svoboda*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Malina, Jaroslav (2010): Projekt Kruh prstenu aneb antropologie sexuality: Zdeněk Macháček. *Anthropologia integra*, 1(1), 71–90.
- Malina, Jaroslav a kolektiv (2007): *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy, 1. „Celý svět“ kromě euroamerické civilizace*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Malina, Jaroslav a kolektiv (2009): *Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

AUTOR

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Dolní Bučice u Čáslavi), český socio-kulturní antropolog, archeolog a spisovatel; profesor antropologie na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity; viz: <http://anthrop.sci.muni.cz/page.yhtml?id=468>.

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vinařská 5, 603 00 Brno, e-mail: jmalina@sci.muni.cz.